

Utgitt av SANDAR HISTORIELAG, Sandefjord

Høsten 2010

ROAR L. TOLLNES

## HAUAN GÅRD



**Framhuset på Hauan gård ble revet 1886.** Ekteparet til venstre med barnebarn er sannsynligvis Ludvig Larsen og Inger Sørensdatter. Fotografiet er velvillig sendt meg fra Grethe Jordkjend, f. Stjernholm. Fotograf er Sophus B. Stjernholm. Han var lege, men også en ivrig fotograf. Han tok familienavnet etter sin svenske mormor.

Hauan gårds historie kjennes fra middelalderen<sup>1</sup>. Eiendomshistorien følger Bugården, og gården var da en del av det store Manvikgodset. Hauan ble krongods 1599 og ble ca. 1658 pantsatt av kongen til eierne av Bugården. Videre fulgte den Bugården som underbruk og var fra ca 1720 til 1766 i byborgeres eie. Da ble gården bondegods med Hans Nilsen som eier. Hans etterkommere satt med gården i flere ledd til den ble solgt ut av slekten under første verdenskrig. Men før det var mye skjedd.

Som ved så mange bynære gårdsbruk fikk også Hauan kjenne presset fra fellesskapet, og ikke minst 1870-80-årene grep sterkt inn. Da ble *Grevskabsbanen*, jernbanen mellom Drammen og Larvik, anlagt og la beslag på vesentlige deler av gårdens jordvei. Et større område nord for Virikdammen, fra og med Kolonihagen og nordover i trekantform omtrent til gangbrua over jernbanen, ble atskilt fra gårdens øvrige område.

<sup>1</sup> Se: Lorens Berg: Sandeherrred. En bygdebok. Kristiania 1918. Den senere historie: Vilhelm Møller: Sandar. Bind III. Sandefjord 1985.

Lite har vært kjent om gårdens gamle tun og bebyggelse. En tradisjon forteller at gårdstunet lå omtrent der hvor Hauanstubben 5 er nå<sup>2</sup>. Fotograf og lokalhistoriker Lauritz Bryn har fortalt at gården hadde en vakker hovedbygning, et typisk Sandar-hus med brutte tak med Hauanåsen som idyllisk bakgrunn. Ovenstående fotografi viser hovedbygningen, og Bryn har sine ord i behold. Bildet har vært i familiens eie og er tidligere ikke offentliggjort.

Bygninger med "brutte tak", halvvalm, er kjent i vårt område fra slutten av 1700-tallet, eksempelvis er framhuset på Nedre Gokstad, den store toetasjes bygningen ved Nilsesvingen, bygget i 1790-årene. Melsomgården, Storgata 20, i en og en halv etasje, er oppført like etter århundreskiftet 1800. Videre utover mot 1850-tallet reises flere bygninger med halvvalm, de fleste i 1 ½ etasje. Det tilhører imidlertid sjeldenhetene at de er så store som bygningen på Hauan. En nær parallell er framhuset på Vestre Unneberg (50,51/1,3). Dette tyder på at de to gårdene har hatt god økonomisk bakgrunn. Det stort sett normale ved bygningene fra siste del av 1700- og det begynnende 1800-tallet er en symmetrisk oppbygging av langfasadene, med inngangsdør plassert i midtseksjonen og eventuelt med gjennomgang fra gårds plass til "finside". Særtrekket ved de to nevnte bygningene er den ekstra vindustakten i langveggene. Denne delen kan være en senere utvidelse ved Hauan. Bygningen på Unneberg viser de eldste bygningstrekkene, en lavere vegg høyde og smårutete vinduer, men samtidig er planløsningen av en type med tre stuer på rad uten utgang på stuesiden, noe som først blir vanlig her noe inn på 1800-tallet. Både vegg og vinduer er høyere på Hauan, og vindusrammene der var tredelte. Dette kan skyldes at Hauans nærhet til tettstedet Sandefjord kan ha hatt stilmessig påvirkning, men utgangen også på stuesiden antyder en noe eldre planløsningstype. Bemerk det korte gesimsutspring ved begge bygningene, et karakteristisk særtrekk ved eldre bygninger, et trekk som forsvant da sveitserstilen slo igjennom og ble dominerende.

Underoffiser og bonde Hans Nilsen kjøpte Hauan gård 1766. 102 år senere, i 1868, fikk oldebarnet Nils Sørensen skjøte på bruket, men overdro dette året etter til søsteren Ingers mann, Ludvig Georg Sophus Larsen. Larsen selte som skipper og etablerte fra 1830-årene eget rederi. Den staselige bygningen på Hauan ble revet i 1886, og Larsen anla et helt nytt gårdstun med driftsbygninger og framhus plassert med vid utsikt over Sandefjord. Den nye hovedbygningen ble oppført i den da dominerende sveitserstilen, men fikk i tillegg et markert tårnoppbygg. (Se fotnote 2.) I lokalmiljøet ble huset kjent som "Hauanslottet". Det ble revet i 1975, og et spesielt trekk i bybildet ble borte.



Tunsiden av framhuset på Vestre Unneberg viser til dels samsvar med bygningen på gamle Hauan gård, men begge har sine særtrekk som omtalt i hovedteksten. Fotografiet er tatt av Jørgen From rundt 1915 og velvillig utlånt av barnebarnet Arne From.

<sup>2</sup> Oddvar Styrmø: Hauan og Hauanslottet. Sandar Historielags KULTURMINNER, gruppe 5.1, høsten 1995.